

Mitä nyt?

Kuinka paljon tarvitsemme varastoja ja teitä?

Samuli Laita

Tätä lehteä julkaiseva Yhdyskuntasuunnittelun seura on määritellyt ensimmäiseksi tavoitteekseen kehittää yhdyskuntasuunnittelua. Seuran toiminta on yhdyskuntasuunnittelun osalta monialaista. Mitkä teemat kulloinkin ovat seurassa pinnalla, juontuu paitsi vallitsevasta yhteiskunnallisesta tilanteesta, myös siitä, millaisia vapaaehtoisia yhdistyksen toiminnassa sattuu olemaan mukana.

Itse olen tarkkaillut johtokuntakaudellani yhdyskuntasuunnittelun suuntaa ekologisesti kestäväen kehityksen lasien läpi. Viimeisen kahden vuoden aikana yhteiskuntamme kärkiteemojen joukkoon ovat nousseet ilmastokysymykset ennennäkemättömällä painoarvolla. Tuskin kenellekään on jäänyt Kansainvälisen ilmastopaneeli IPCC:n (2018) niin sanotun 1,5 asteen raportin jälkeen epäselväksi se, että tarvitsemme pikaisia ratkaisuja akuuttiin ilmastokriisiin, joka uhkaa olemassaoloamme. Jotta Suomi pysyisi Pariisin ilmastopimuksen mukaisella linjalla, meidän on vähennettävä päästöjäimme 60 prosentilla vuoteen 2030 mennessä vuoden 1990 vertailutasosta. Jokaisen suomalaisen hiilijalanjälki pitää saada samassa ajassa romautettua 10 300 kilon vuositasolta (Sitra 2018) 3 000 kiloon, ja vuosisadan puolivälissä luvun pitäisi painua yhteen tonniin.

Miten yhdyskuntasuunnittelu voi auttaa akuutin ilmastokriisiin ratkaisussa, kun alan aikaperspektiivit ovat pitkälti kymmeniä vuosia? Toki yhdyskuntien suunnittelun työkalupakissa on melko pikaisiakin toimenpiteitä – yhtenä esimerkkinä kevyen ja joukkoliikenteen edistäminen suunnittelun keinoin.

Pikaisten toimenpiteiden ohella viimeistään nyt on syytä aloittaa keskustelu, millaisia perustuksia ala luo jatkossa yhteiskunnallemme – pystyvätkö tehdyt ratkaisut pitämään yllä vähähiilisen tai hiilineutraalin yhteiskunnan toimintoja niin, että ne turvaavat hyvinvointimme ja sen rahoituksen?

Millaista infraa tarvitsemme kiertotaloudessa?

Suomi on edelläkävijä kiertotalouden kehittämisessä. Kiertotalous on talouden uusi paradigma, joka muuttaa talouden perustan tuotteiden määrällisestä

myynnistä kohti palveluiden käyttämistä: jakamista, vuokraamista ja kierrätystä (Sitra 2019). Taloudellinen lisäarvo ei enää synny toistasataa vuotta vanhalla tavalla liukuhihnatuotannosta. Holtittomien tavaramäärien tuottamiseen perustuvalla taloudella meillä ei enää ole maapallon kantokyvyn puitteissa mahdollisuuksia.

Taustalla on tarve irrottaa talouden ja hyvinvoinnin kasvu luonnonvarojen kulutuksesta. Tällä hetkellä luonnonvarojen ylikulutus on hurjaa – maailman ylikulutuspäivä oli viime vuonna ensimmäinen elokuuta (Global Footprint Network 2018). Seitsemässä kuukaudessa ihmiskunta oli kuluttanut maapallon tuottamia luonnonvaroja yhden vuoden edestä. Suomalaiset olivat vielä tuhlailevampia: meillä ylikulutuspäivää vietettiin jo 11. huhtikuuta.

Kiertotaloudessa tarvittavien palveluiden ja suoritteiden tuottaminen perustuu niihin luonnonvaroihin, jotka on jo otettu käyttöön. Pyrkimyksenä on siis olla kajoamatta neitseellisiin luonnonvaroihin. Tämä on mahdollista, jos käyttöön otettavien luonnonvarojen ja niistä tehtävien materiaalien jatkokäyttö otetaan jo suunnitteluvaiheessa huomioon. Itsetarkoitus ei ole saada kaikkea materiaalia mahdollisimman nopeasti kierrätykseen, vaan materiaaleista voidaan saada arvoa yhä uudelleen ja uudelleen ilman, että itse materiaalia tai tuotetta tarvitsee millään tavoin muokata tai kierrättää.

Kiertotalouden yksi liiketoimintamalleista on tuote palveluna. Usein käytettyä esimerkkiä käyttäen: valaistusyritys ei myy enää lamppuja, vaan lukseja – siis valoa. Kun firma tarjoaa kuukausimaksulla tarvittavan määrän valoa, sähkön, huollon sekä korjauksen, asiakkaalta häviää tarve pitää varalamppuja varastossa, kantaa huolta sähkön kulutuksesta tai huoltomiehen palkkaamisesta lamppujen vaihtoon. Mitä vähemmän valaistusfirma saa lamppunsa kuluttamaan energiaa ja mitä pidempään lamput pysyvät ehjinä, sitä enemmän yritys saa voittoa. Voitto ei siis tule tuotteiden määrällisestä myynnistä, vaan kassavirtaa tuottavat entistä enemmän ne lamput, jotka vain valaisevat ja valaisevat päivästä, viikosta ja vuodesta toiseen mahdollisimman vähällä energialla. Ansaintalogiikka on kääntynyt täysin pääläelleen. T-Fordin liukuhihnatuotanto on todellakin toiselta vuosituhannelta.

Mitä tekemistä valaistuksella palveluna on sitten yhdyskuntasuunnittelun kanssa? Kun yritysten tuloksen luominen ei enää perustu määrälliseen myyntiin, vähenee tarve tuotannolle, logistiikalle kuin varastoinnillekin. Samoin käy tuotannolle, logistiikalle ja varastoinnille tarvittaville tiloillekin. Lampputehtaiden tilavarauksia ei kaavoihin tarvita aiemmassa määrin, kuten ei lamppuja kuljettavia rekkoja teineen, lampputukkujen varastoja eikä vähittäiskaupan hyllyjäkään.

Edellä oleva on yksi esimerkki kuvitellusta tulevaisuuden konkretiasta. Olemme matkalla kohti vähähiilistä kiertotaloutta. Muun muassa Euroopan komission (2018) ilmastostrategia lähtee siitä, ettei pelkästään energiakysymyksillä ratkaista ilmasto-ongelmaa, vaan myös kulutuksen on muututtava. Tuhlailutalouden aika on ohi.

Tarvitsemme lisää esimerkkejä kuvitellusta tulevaisuuden konkretiasta. Yhdyskuntasuunnittelun seura ja sen tarjoamat areenat aina tästä lehdestä keskustelutilaisuuksiin ja erilaisiin dialogimuotoihin alan toimijoiden kanssa tarjoavat niille oivan alustan. On meistä alan ammattilaisista kiinni, tarjoameko Suomelle tarpeeksi ajoissa vision siitä, millaista infraa kiertotalouden mukainen yhteiskunta vaatii. Se auttaa investoimaan oikein – vai näemmekö seuraavina vuosikymmeninä liikaa tavaroiden varastointiin, liikuttamiseen ja tuotantoon varattuja tiloja?

Kirjoittaja oli Yhdyskuntasuunnittelun seuran johtokunnan jäsen 2017–2019. Hän on vastannut Sitran kiertotalous -projektin viestinnästä vuosina 2015–2019.

KIRJALLISUUS

- Euroopan komissio** (2018). 2050 long-term strategy. [viitattu 15.3.2019] <<https://ec.europa.eu/clima/policies/strategies/2050>>
- Global Footprint Network** (2018). Earth Overshoot Day. [viitattu 15.3.2019] <<https://www.footprintnetwork.org/our-work/earth-overshoot-day/>>
- IPCC** (2018). Special Report: Global Warming of 1,5 °C. [viitattu 15.3.2019] <<https://www.ipcc.ch/sr15/>>
- Sitra** (2018). Keskivertosuomalaisen jalanjälki. [viitattu 15.3.2019] <<https://www.sitra.fi/artikkelit/keskivertosuomalaisen-hiilijalanjalki/>>
- Sitra** (2019). Kiertotalous. [viitattu 15.3.2019] <<https://www.sitra.fi/aiheet/kiertotalous/>>